

O NOUĂ CONTRIBUȚIE LA CERCETAREA ISTORIEI BULGARILOR DIN BASARABIA

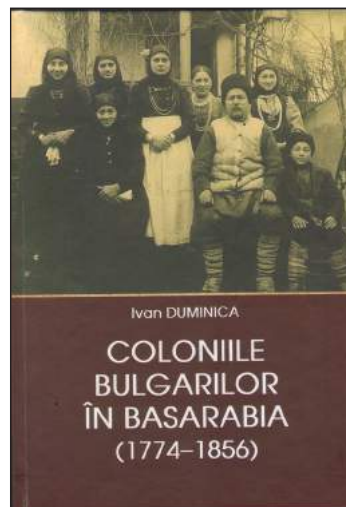
Dr. hab., prof. univ. **Victor ȚVIRCUN**
Secția Științe umanistice și arte a AȘM

Pe parcursul ultimelor decenii, istoria mai multor etnii și minorități naționale de pe teritoriul Republicii Moldova tot mai des devine subiect al unor profunde cercetări științifice. Printre acestea se înscrie și studiul monografic *Coloniile bulgarilor în Basarabia (anii 1806–1856)* elaborat de Ivan Duminica, doctor în istorie, colaborator științific al Institutului Patrimoniul Cultural al AȘM, care reprezintă chiar teza sa de doctor. Spre deosebire de studiile anterioare, în care tema respectivă a fost abordată fragmentar sau unilateral, autorul lucrării nominalizate o explorează într-o manieră amplă: istoria apariției coloniștilor în Basarabia, cauzele și premisele declanșării acestui proces în complexitatea politicii migraționiste a guvernului țarist în Basarabia din prima jumătate a secolului XIX-lea.

Pornind de la faptul că ponderea etnicilor bulgari a fost destul de mare în numărul total al populației din Basarabia și continuă să fie vizibilă în prezent în structura națională a Republicii Moldova, actualitatea temei este indubitabilă. Sunt riguros determinate scopul și obiectivele lucrării științifice. Cartea e bine structurată, cuprinzând partea introductivă, patru capitole și concluzii generale cu recomandări practice, suplinite cu o listă impunătoare de bibliografie, glosar și anexe.

În *Introducere* este specificată noutatea lucrării: studierea complexă a dezvoltării sociale, economice și spirituale a coloniilor bulgare din Basarabia în prima jumătate a sec. al XIX-lea; includerea în circuitul științific a noi documente din arhive; abordarea în premieră a mai multor subiecte inedite din istoria colonizării Basarabiei. Este bine argumentată valoarea teoretică și aplicativă a lucrării. Impresionează informația privind suportul științific personal al autorului, care semnează trei monografii și zeci de articole publicate în prestigioase reviste din țară și de peste hotare, a participat cu comunicări și rapoarte la peste 30 de conferințe naționale și internaționale în Republica Moldova, Bulgaria și Ucraina.

Primul capitol reprezintă cea mai complicată și, în același timp, una dintre cele mai valoroase realizări științifice ale autorului – analiza complexă și minuțioasă a istoriografiei și surselor referitoare la istoria coloniilor bulgărești în Basarabia din prima jumătate a sec. al XIX-lea. Oferă, astfel, un tablou amplu și mul-

Ivan DUMINICA. *Coloniile bulgarilor în Basarabia (1806–1856)*. Red. șt.: I. Gumennâi, N. Cervencov; Inst. Patrim. Cult. al AȘM, Soc. Șt. a Bulgarilor din Rep. Moldova. – Chișinău: S. n., 2017 (Tipogr. Lexon-Prim). 384 p.: il., tab.

tidimensional al studiilor științifice cu privire la istoria coloniilor bulgare din Basarabia efectuate de cercetători din Republica Moldova, Bulgaria, Federația Rusă, Ucraina și România. Autorul analizează lucrările predecesorilor săi după metodologia istorico-comparativă în strictă conformitate cu respectarea principiului cronologic.

De menționat, în acest context, bogată bază de surse utilizate. De rând cu documente publicate în diferite culegeri pe parcursul ultimilor 200 de ani, Ivan Duminica evocă numeroase materiale inedite, pe care le-a descoperit în mai multe arhive atât la noi în țară, cât și peste hotare. La părerea noastră, acest capitol avea să fie mai valoros, dacă autorul ar fi periodizat istoriografia folosită. Totodată, se cere înlocuirea recomandărilor cu concluziile autorului privind istoriografia și sursele utilizate.

Capitolul al doilea, *Emigrarea bulgarilor în Basarabia în prima jumătate a sec. al XIX-lea*, cuprinde cinci paragrafe care reflectă cauzele și începutul emigrației masive a bulgarilor în Rusia și plasarea lor pe teritoriul Basarabiei. Sunt descrise și analizate condițiile și situația insuportabilă economică, socială, culturală și

spirituală a bulgarilor aflați sub jugul otoman. Anume acești factori au determinat decizia mai multor mii de familii de bulgari să părăsească pământurile natale și să caute un adăpost sub ocrotirea Imperiului Rus. Împărtășim ideea autorului că războaiele ruso-turce din prima jumătate a secolului al XIX-lea au jucat un rol de catalizator în declanșarea și extinderea procesului de migrațiune a bulgarilor în Rusia.

În baza numeroaselor documente de epocă sunt oglindite principalele căi de migrație a bulgarilor și localitățile de constituire a coloniilor lor. Este binevenită încercarea autorului de a face comparație dintre diferite valuri de migrațiune a bulgarilor în Basarabia și de a le specifica. Sunt colectate și analizate datele statistice privind starea materială, socială, familială și ocupațiile emigranților.

Al treilea capitol, intitulat *Dezvoltarea social-economică a coloniștilor bulgari în Basarabia (1812–1856)*, include trei paragrafe care abordează problemele esențiale ale organizării și existenței coloniilor bulgărești în Basarabia din perioada menționată. Se menționează condițiile climaterice din sudul Basarabiei ca factor determinant care a favorizat activitatea economică principală a coloniștilor bulgari – creșterea animalelor. În baza unei analize complexe, autorul concluzionează că pe parcursul primei jumătăți a secolului al XIX-lea economia în zonă a parcurs două etape: prima, datând cu anii 1806–1830, se caracterizează printr-o agricultură extensivă; a doua, începând cu anii 1830, printr-o orientare treptată spre agricultura intensivă.

Un atu al lucrării este descrierea procesului integrării coloniștilor bulgari în piața comună de comerț intern și extern a Imperiului Rus. Sunt aduse dovezi și fapte privind încurajarea antrenării agricultorilor și negustorilor bulgari de către guvernul rus în lucrarea mai multor pământuri neutilizate și-n activitățile comerciale. Se afirmă pe bună dreptate că grație preferințelor și înlesnirilor sociale și economice oferite din partea guvernului rus, din rândurile coloniștilor bulgari s-a ridicat și s-a format un strat social de mari proprietari de pământ și negustori. Din păcate, autorului îi scapă faptul că, odată cu extinderea și aprofundarea procesului de capitalizare a activității economice creștea discrepanță, divizarea socială și economică în rândurile coloniștilor.

Al patrulea capitol, *Biserica și învățământul în coloniile bulgare basarabene în prima jumătate a sec. al XIX-lea*, este constituit din trei paragrafe care descriu viața spirituală, religioasă și intelectuală a bulgarilor coloniști din Basarabia. Este evaluată contribuția guvernului țarist la obținerea libertății spirituale și religioase de către coloniștii bulgari, apropo, ca și a altor coloniști, stabiliți cu traiul în Basarabia. Totodată, con-

siderăm că nu este profund argumentată concluzia că abia după anul 1812 coloniștii bulgari au înțeles că s-au stabilit cu traiul în Imperiul Rus deloc temporar. La părerea noastră, coloniștii din start au fost conștienți de faptul că niciodată nu se vor întoarce sub jugul otoman.

Împărtășim ideea autorului că biserica ortodoxă a fost principalul pilon în menținerea identității naționale și păstrarea obiceiurilor și tradițiilor strămoșești ale bulgarilor coloniști stabiliți în Basarabia. Un rol aparte l-au jucat școlile lancasteriene în educația coloniștilor. Instituite în anii douăzeci al sec. al XIX-lea, ele au contribuit la răspândirea cunoștințelor și reducerea agramatismului în rândurile bulgarilor.

De menționat vasta contribuție a lui I. Duminică în bulgaristica din Republica Moldova prin determinarea etapelor emigrației bulgarilor din Imperiul Otoman în Basarabia și a formării diasporii lor aici. Autorul, bazându-se pe un spectru larg de documente inedite și publicate, împarte procesul de emigrare în patru etape. Etapa întâi cuprinde sfârșitul sec. al XVIII-lea – primii ani ai sec. al XIX-lea și se caracterizează prin imigrație sporadică, neorganizată. Se formează comunități bulgărești în orașele Chișinău, Reni și Ismail, precum și așezări pur bulgare în sudul Basarabiei – Vulcănești și Enichioi.

A doua etapă a imigrației este determinată de războiul ruso-turc din anii 1806–1812. Specificul ei constă în caracterul de masă, cu desfășurarea de către administrația țaristă a unei politici active de a atrage în Basarabia coloniști bulgari.

A treia etapă de imigrare cuprinde anii 1812–1828 și se caracterizează prin strămutarea masivă a bulgarilor pe pământurile Bugeacului și conferirea acestora, în baza decretului imperial rus, a unui statut juridic, administrativ și social aparte. În perioada respectivă în sudul Basarabiei au fost întemeiate 57 de localități bulgare.

Ultima, a patra etapă, cuprinde anii războiului ruso-turc din 1828–1829 și perioada ulterioară. În acest răstimp imigrația bulgarilor în Basarabia atestă cel mai mare nivel. Pe lângă cele existente, în partea de sud a regiunii au mai fost întemeiate 26 de colonii noi.

O valoare semnificativă a lucrării reprezintă hărțile, diagramele și tabelele alcătuite de autor. Pentru cititorul contemporan, care cu greu percepe și înțelege cuvintele arhaice, demult scoase din utilizare, este întocmit un glosar. Lucrarea se încheie cu concluzii bine argumentate și cu o consistentă listă bibliografică.

Incontestabil, cartea se impune prin caracterul său științific inovativ și maniera narativ-comparativă a temei cercetate, prezentând un interes deosebit pentru istorici, etnografi, demografi și sociologi, atât din Republica Moldova, cât și departe de hotarele ei.